

Mahepõllumajandusse sobivate marja- ja puu- viljade sordikataloog

Koostajad: Asta-Virve Libek, Kersti Kahu, Kristine Volens, Ave Kikas

Toimetaja: Elen Peetsmann

Fotod: Asta-Virve Libek, Kersti Kahu, Ahti Kikas, Krista Tiirmaa, EMÜ PKI Polli aiandusuuringute keskuse fotokogu, AS Hortes fotokogu

Käesolev teabematerjal on mõeldud põllumajandustootjatele, kes plaanivad alustada mahepõllumajandusliku marja- ja puuviljakasvatusega või juba tegelevad sellega.

Väljaandja ootab lugejate kommentaare ja ettepanekuid e-mailile maheteave@gmail.com.

Välja andnud Eesti Maaülikool, 2017

ISBN 978-9949-629-16-9 (pdf)

© Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

© Maaeluministeerium

© Eesti Maaülikool

Trükis on välja antud MAK 2014–2020
„Teadmussiirde pikaajaline programm
mahepõllumajanduse tegevusvaldkonnas”
raames, toetab Euroopa Liit

Sisukord

Sissejuhatus	2	
Marjasortide kirjeldused		3
Must sõstar	4	
Punane sõstar	7	
Valge sõstar	8	
Karusmari	9	
Vaarikas	12	
Maasikas	14	
Puuviljasortide kirjeldused		16
Hapukirss	17	
Maguskirss	18	
Ploom	19	
Pirn	21	
Õun	22	
Astelpaju	24	
Kasutatud kirjandus		27
Kontaktid	27	

Sissejuhatus

Sordiaretustöö tulemusena on puuvilja- ja marjakultuuride sortide valik lai. Kahjuks mitte kõik sordid ei sobi Eesti kliimavöötmes kasvatamiseks. Üha enam kasutavad tootjad võimalust tuua teistes riikides kasvatatavate sortide paljundus- ja istutusmaterjali, mis on aga enamasti aretatud intensiivviljeluses kasvatamiseks. Paraku on see ettevõtja risk, kui ta toob teisest riigist mahekasvatamiseks uusi sorte, mis on külmaõrnad ning haigustele ja kahjuritele vastuvõtlikud.

Käesolevas materjalis on koondatud puuvilja- ja marjakultuuride sordid, mida on katsetatud ja uuritud Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja Keskkonnainstituudi Polli aiandusuuringute keskuse sordikollektsioonides.

Puuviljasortide osas tutvustatakse kahte hapukirsi ja kolme maguskirsi sorti, kolme ploomi sorti, kahte pirni sorti, viit õuna sorti ja nelja astelpaju sorti.

Marjasortide osas tutvustatakse seitset musta sõstra sorti, kahte punase sõstra sorti, kahte valge sõstra sorti, viit karusmarja sorti, viit vaarika sorti ja kolme maasika sorti.

Kõik tutvustatavad sordid sobivad kasvatamiseks maheviljeluses.

Trükistest „[Mahepõllumajanduslik marjakasvatus](#)“ ja „[Mahepõllumajanduslik puuviljakasvatus](#)“ saab täpsemalt lugeda marjade ja puuviljade kasvatamise, taimekaitse, koristamise ja säilitamise kohta. EMÜ Polli aiandusuuringute keskuse kollektsioonistandikes olevate sortide kohta saab lugeda <http://sordivaramu.emu.ee/>

Marjasortide kirjeldused

Liik	Sort	Viljade valmivus	Vilja keskmine mass, g	Keskmine saak taimelt, kg	Talve-kindlus	Kahjustus-kindlus
Must sõstar	'Pamjati Vavilova'	keskvalmiv	1,1	3	hea	hea
	'Zagadka'	keskvalmiv	1,1	1,9	kekmine	hea
	'Titania'	keskvalmiv	1,5	2,6	hea	hea
	'Intercontinental'	keskvalmiv	1,5	2,7	hea	hea
	'Karri'	keskvalmiv	1,6	2,2	hea	hea
	'Katiusha'	keskvalmiv	1,2	3,5	hea	hea
	'Asker'	keskvalmiv	1,2	2,5	hea	hea
Punane sõstar	'Hollandi punane'	hilisepoolne	0,3	4,8	hea	hea
	'Viksnes'	varajane	0,6	4	hea	hea
Valge sõstar	'Hele'	keskvalmiv	0,6	3,2	hea	hea
	'Bajana'	hiline	0,5	3,5	hea	hea
Karusmari	'Captivator'	keskvalmiv	4,9	3,5	hea	üsna hea
	'Lepaan valio'	keskvalmiv	3,8	3,5	hea	keskmine
	'Malahit'	keskvalmiv	4,9	4,2	hea	üsna hea
	'Masheka'	hilisepoolne	3,6	4,3	hea	hea
	'Polli esmik'	keskvalmiv	4,2	4	hea	keskmine
Vaarikas	'Maurin Makea'	keskvalmiv	2,8	1	hea	hea
	'Muskoka'	keskvalmiv	2,3	1,1	üsna hea	üsna hea
	'Glen Ample'	keskvalmiv	4,9	0,9	keskmine	keskmine
	'Polka'	sügisene saak	4	1,1	halb	hea
	'Polana'	sügisene saak	3,4	1,5	halb	keskmine
Maasikas	'Sonata'	keskvalmiv	13,8	0,39	hea	keskmine
	'Honeoye'	varajane	12,9	0,28	keskmine	keskmine
	'Polka'	varasepoolne	10,7	0,32	üsna hea	keskmine

'PAMJATI VAVILOVA'

MUST SÕSTAR

Sordi ('Pamjat Vavilova', original: Память Вавилова) aretasid A. Voluznev, N. Zazulina ja G. Raintšikova Valgevene aiandusinstituudis sortide 'Paulinka' ja 'Belorusskaja sladkaja' ristamisel. Registreeritud sordina 1991. aastal. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2013. aastal. Polli sordikollektsioonis 1990. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2001. aastast.

Viljad on mustad, läikivad, õhukese kestaga, keskmise suurusega kuni suured (keskmine mass 1,1 g), asetsevad lühikestes kuni keskmise pikkusega kobarates võrdlemisi tihedalt (keskmine õite arv kobaras 5,2), küllaltki ühtlase suuruse ja valmivusega, korjatavad nii üksikmarjana kui ka kobaratena, sisaldavad keskmiselt 8,6% suhkruid, 2,8% happeid ja 160 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha mahlane, magus-hapu maitsega. Hea töötlemissort.

Põõsas on keskmise kasvutugevusega ja püstise kasvulaadiga. Lehed helerohelised, veidi kummis. Leherootsud ja pungad violetsed. Asendusvõrseid annab keskmisel hulgal.

Sort on keskvalmiv, hea ja stabiilse saagikusega (keskmine saak põõsalt 3,0 kg), talvekindel, hea vastupidavusega antraknoosile ning suhteliselt vastupidav karusmarja-jahukastele ja sõstra-pahklestale. Sobib hästi masinkorjeks. Käsitsi ebamugav korjata.

'ZAGADKA'

MUST SÕSTAR

Aretatud Venemaal Moskva mittemustmullavööndi tsonaalses aianduse teadusliku uurimise instituudis sortide 'Niina' ja 'Sopernik' ristamisel. Polli sordikollektsioonis alates 1986. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2001. aastast.

Viljad on mustad, läikega, keskmise suurusega kuni suured (keskmine mass 1,1 g), üsna paksu kestaga, asetsevad suhteliselt lühikestes kobarates võrdlemisi tihedalt (keskmine õite arv kobaras 7,0), sisaldavad keskmiselt 8,3% suhkruid, 2,9% happeid ja 119 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha mahlane, võrdlemisi hea maitsega. Sobiv peamiselt töötlemis- ja marjana.

Põõsas on keskmise suurusega, püstise kasvulaadiga. Lehed on tumerohelised, üsna suured, natuke renjad, pisut allapoole kaarduva tipu ja servadega, sirge alusega. Leherootsud veidi violetsed. Pungad rohekad. Asendusvõrseid annab keskmisel hulgal.

Sort on keskvalmiv, üsna saagikas (keskmine saak põõsalt 1,9 kg), võrdlemisi talvekindel ning vastupidav karusmarja-jahukastele ja pahklestale ning üsna vastupidav antraknoosile. Sobib hästi nii masin- kui ka käsitsi korjeks.

'TITANIA'

MUST SÕSTAR

Aretanud P. Tamas Rootsis ristamiskombinatsioonist 'Altais-kaja dessertnaja' × ('Consort' × 'Kajaanin Musta'). Polli sordikollektsioonis 1995. aastast. Levinud Põhjamaades. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2010. aastast.

Viljad on mustad, läikivad, õhukesekestalised, suured (keskmine mass 1,5 g), asetsevad keskmise pikkusega kobarates (keskmine õite arv kobaras 6,0), korjatavad nii üksikmarjadena kui ka kobaratena, valminult kipuvad varisema, sisaldavad keskmiselt 8,3% suhkruid, 3,4% happeid ja 145 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha on keskmise mahlasusega ja keskpärase maitsega. Sobiv peamiselt töötlemismarjana.

Põõsas on tugevakasvuline, püstise kasvulaadiga, sirgete okstega. Lehed madalate hõlmadega, lehe laius sageli pikkusest suurem. Leherootsud violetsed. Pungad üheaastasel oksal violetsed, väikesed ja läikivad. Asendusvõrseid moodustub rikkalikult.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 2,6 kg), vastupidav karusmarja-jahukastele, antraknoosile ja sõstra-pahklestale. Meil läbiviidud katsete põhjal sobib masinkorjeks. Hästi korjatav ka käsitsi.

'INTERCONTINENTAL'

MUST SÕSTAR

Aretatud Rootsis seemiku Ri74020-11 ja 'Titania' ristamisel. Polli sordiuurimises 2003. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatav perspektiivsort alates 2005. äri- ja koduaiasort 2010. aastast.

Viljad on mustad, suured (keskmine mass 1,5 g), kobarad võrdlemisi lühikesed (keskmine õite arv kobaras 5,0), koristatavad nii kobaratena kui ka üksikmarjana, sisaldavad keskmiselt 9,4% suhkruid, 2,8% happeid ja C-vitamiini 161 mg 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha meeldiva magushapu maitsega. Tähelepanuväärne dessertsort.

Põõsas on püstise kasvulaadiga ja keskmise suurusega. Pungad suhteliselt väikesed, alumised punga-soomused erkpunased. Asendusvõrseid moodustub rohkesti.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 2,7 kg), talvekindel ning hea vastupidavusega pahklestale ja karusmarja-jahukastele. Eestis läbiviidud katsetuse põhjal sobib ka masinkoristuseks.

'KARRI'

MUST SÕSTAR

Aretatud EMÜ Polli aiandusuringute keskuses sortide 'Mulgi must' ja 'Kantata 50' ristamisel 1990. aastal. Sordina registreeritud 2008. aastal, Eesti sordikaitse all olev sort. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2010. aastast.

Viljad on mustad, suured (keskmine mass 1,6 g), paiknevad pikkades kobarates üsna tihedalt (keskmine õite arv kobaras 8,9). Neid saab kergesti korjata nii üksikmarjadena kui ka kobaratena. Marjad küpsevad üheaegselt. Viljaliha mahlakas, väga hea vürtsika hapukasmagusa maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 7,7% suhkruid, 2% happeid ja C-vitamiini 146 mg 100 g toorkaalu kohta. Sobivad hästi laua- ja töötlemismarjaks.

Põõsas on üsna tugeva kasvuga, püstine või veidi laiuv. Lehed suured kummunud, läikivad. Leherootsud violetsed. Lehelaba alus avatud. Asendusvõrseid annab rikkalikult.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 2,2 kg), hea talvekindluse ja vastupidavusega karusmarja-jahukastele ja pahklestale, ebasobivates kasvuloludes on vastuvõtlik antraknoosile. Korraliku saagi saamiseks vajab toitaineterikast mulda.

'KATIUSHA'

MUST SÕSTAR

Aretatud Valgevene puuviljanduse instituudis 'Pavlinka' x 'Pilot Aleksandr Mamkin' ristamisel. Sordina registreeritud 1988. aastal. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Polli sordikollektsioonis 2005. aastal. On Lätis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimekirjas.

Viljad on mustad, läikivad, suured (keskmine mass 1,2 g), piklik-ümarad asetsevad pikkades kobarates keskmise tihedusega, atraktiivsed, ühtlase valmivusega. Viljaliha mahlakas hea hapumagusa maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 5,4% suhkruid, 2,5% happeid ja 109 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Hea töötlemis- ja ka dessertsort.

Põõsas on jõulise kasvuga, veidi laiuv, pikkade oks-tega. Asendusvõrseid moodustub keskmiselt.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 3,5 kg), talvekindel, siiani hea vastupidavusega karusmarja-jahukastele, antraknoosile ja sõstra-pahklestale. Kasvulaadilt sobiv masinkoristuseks.

'ASKER'

MUST SÕSTAR

Aretatud 1996. aastal EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses sortide 'Pamjati Vavilova' ja 'Öjebyn' ristamisel. 2010. aastast on sort registreerimiskatsetes ja ajutise sordikaitse all, mistõttu seda sorti tohib turustada ainult sordiomaniku loal.

Viljad on mustad, suured (keskmine mass 1,2 g), asetsevad keskmise pikkusega kobarates keskmise tihedusega, korjatavad ka üksikmarjana, sisaldavad keskmiselt 8% suhkruid, 2,7% happeid ja 220 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha hea magushapu maitsega. Sobiv töötlemis- ja dessertmarjaks.

Põõsas on püstise kasvulaadiga, keskmise kõrgusega ja tihedusega. Asendusvõrseid moodustub keskmisel hulgal.

Sort on keskvalmiv, hea talvekindluse ja stabiilse saagikusega (keskmine saak põõsalt 2,5 kg). Vastupidav sõstra-pahklestale ja karusmarja-jahukastele ning üsna vastupidav antraknoosile. Oma tolmuuga viljastub hästi.

'HOLLANDI PUNANE'

PUNANE SÕSTAR

Sort ('Red Dutch', 'Prince Albert') on levinud alates 17. sajandist paljudes Euroopa maades. Enamasti tuntakse tõlkenimedega all – 'Rote Holländische' (Saksamaal), 'Olandu Raudonieji' (Leedus), 'Голландская красная' (Venemaal). Polli sordikollektsioonis 1946. aastast. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2013. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 1939. aastast.

Viljad on helepunased, läikivad, ümarad, õhukese läbipaistva kestaga, keskmise suurusega (keskmine mass 0,3 g), asetsevad pikkades kobarates tihedalt, sisaldavad keskmiselt 6% suhkruid, 2,7% happeid ja 27 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljaliha on mahlakas, üsna hapu. Peamiselt töötlemismari.

Põõsas on suur, laiuv, tugevate pikaealiste okstega. Lehed tumerohelised, kiprunud, sirge või veidi südaja alusega. Võrsete ladvaosas esineb pikisuunas välja venitatud lehti. Päikese käes on leherootsud punakad.

Sort on saagikas (keskmine saak põõsalt 4,8 kg), hea talve- ja haiguskindlusega, oma õietolmuuga hästi viljastuv. Talub masinkoristust.

'VIKSNES'

PUNANE SÕSTAR

Aretatud Lätis. Polli sordikollektsioonis 2000. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2005. aastast. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2013. aastal. Soovitatakse kasvatada ka Lätis, Leedus ja Venemaa looderegionis.

Viljad on kirsipunased kuni mustjaspunased, säravad, ümarad, keskmise suurusega kuni suured (keskmise mass 0,6 g), asetsevad tihedalt pikkades kobarates. Viljaliha on meeldiva maheda magushapu maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 4,6% suhkruid, 2,6% happeid ja 44 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib nii töötlemiseks kui ka dessertmarjana.

Pöösas on keskmise suurusega, püstiste okstega. Lehed kortsulised, saagja servaga, veidi allapoole kaarduva tipuga.

Sort on varajase valmivusega, saagikas (keskmise saak põõsalt 4,0 kg), hea talvekindlusega ning hea kuni mõõduka vastupidavusega antraknoosile ja teistele lehti kahjustavatele seenhaigustele. Sõstra-kublatäi kahjustus on minimaalne.

'HELE'

VALGE SÕSTAR

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Andmed aretusloo kohta on kaotsi läinud. Sordina registreeritud 2004. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2005. aastast.

Viljad on kollakasvalged, läikivad, õhukesekestalised, keskmise suurusega kuni suured (keskmise mass 0,6 g) ja asetsevad keskmise tihedusega pikkades kobarates. Viljaliha on mahlakas, magushapu maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 3,4% suhkruid, 2,3% happeid ja 63 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib dessert- ja tööstusmarjaks.

Pöösas on keskmise suurusega, veidi laiuv, asendusvõrseid annab keskmisel hulgal. Lehed on hallikasrohelist, tuhm, täkilise serva ja südaja alusega. Lehepind sile, leheserv hoidub allapoole.

Sort on hilisepoolse valmivusega, hea saagikusega (keskmise saak põõsalt 3,2 kg), talvekindel ja üsna hea vastupidavusega antraknoosile ning teistele lehti kahjustavatele seenhaigustele.

'BAJANA'

VALGE SÕSTAR

Aretatud Venemaal sortide 'Rote Spätlese' ja 'Red Lake' ristamisel. Evatatud 2007. aastal. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2013. aastal. Polli sordikollektsioonis 2010. aastast.

Viljad on kollakasvalged, ümarad, keskmise suurusega kuni suured (keskmine mass 0,5 g), õhukese läbipaistva kestaga, ühtlase valmivusega, asetsevad pikades kobarates üsna tihedalt, hea korjatavusega, püsivad põõsal hilissügiseni. Viljaliha on mahlane, väga hea hapukasmagusa maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 4,2% suhkruid, 1,7% happeid ja 19 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Väga hea dessertsort, sobib ka töötlemiseks.

Põõsas on tugevakasvuline, kompaktne, veidi laiuv, võrsed sirged ja jämedad. Lehed helerohelised, matid, suured, sirge alusega.

Sort on hilise valmivusega, esialgsetel andmetel saagikas (keskmine saak põõsalt 3,5 kg), talvekindel ja mõõduka vastupidavusega antraknoosile ja teistele lehti kahjustavatele seenhaigustele.

'CAPTIVATOR'

KARUSMARI

Aretatud Kanadas Ottawas sortide 'Spinefree' ja 'Clark' ristamisel. Polli sordikollektsioonis 1971. aastast.

Viljad on punased, roosaka soonestusega, keskmise suurusega kuni suured (keskmine mass 4,9 g), ümarad või ümarovaalsed, paljad, õrna vahakirmega, õhukese kestaga. Viljaliha hele, meeldiva hapukasmagusa maitsega. Hea dessertsort.

Põõsas on üsna suur, laiuv, tugevate suhteliselt hõredalt asetsevate okstega. Lehed helerohelised keskmised kuni suured. Ogad peaaegu puuduvad, ainult võrsete sõlmedel esinevad üksikud nõrgad ogad. Asendusvõrseid moodustub rohkesti.

Sort on keskvalmiv, mõõduka saagikusega (keskmine saak põõsalt 3,5 kg), talvekindel, hea vastupidavusega jahukastele ja suhteliselt vastupidav antraknoosile.

'LEPAAN VALIO'

KARUSMARI

Aretatud Soomes Lepaa aianduskoolis 1920. aastatel. Evitatud 1924. aastal. Polli sordikollektsioonis 1946. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 1939. aastast.

Viljad on valkjasrohelistes, ümarad või ümarovaalsed, keskmise suurusega (keskmine mass 3,8 g), udekarvalised, suhteliselt õhukese kestaga. Viljaliha rohekas, meeldiva hapukasmagusa maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 4,9% suhkruid, 2,8% happeid ja 22 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Hea laua- ja töötlemismari.

Põõsas on keskmise suurusega, veidi laiuv. Ogad keskmise pikkuse ja tugevusega. Vanematel okstel ogad laasuvad. Lehed tumerohelised hallika varjundiga. Asendusvõrseid moodustub keskmisel hulgal.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 3,5 kg), hea vastupidavusega talvetingimustele ja jahukastele ning mõõduka vastupidavusega sõstra antraknoosile.

'MALAHIT'

KARUSMARI

Aretatud Venemaal, Mitšurinskis sortide 'Tšornõi Negus' ja 'Finik' ristamisel poolt 1946. aastal. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Polli sordikollektsioonis 1970. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 1972. aastast.

Viljad on rohelised, suured (keskmine mass 4,9 g), ümarad või ümarovaalsed, paljad, vahakirmega kaetud, tugeva heleda soonestusega, õhukesekestalised. Viljaliha on heleroheline, hapukasmagusa maitsega.

Põõsas on suhteliselt suur ja kompaktn. Ogad keskmise pikkuse ja jämedusega, väga teravad. Lehed suured, tumerohelised, läikivad.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 4,2 kg), talvetingimustele ja jahukastele hea vastupidavusega ning antraknoosile võrdlemisi vastupidav.

'MASHEKA'

KARUSMARI

'Masheka' ('Mašeka', 'Macheka') on aretatud Valgevenes sortide 'Houghton' ja 'Konfekšn' ristamisel. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Polli sordikollektsioonis 2009. aastast.

Viljad on oranžikaspunased, täisküpselt telliskivipunased, nõrga vahakirmega, keskmise suurusega (keskmise mass 3,6 g), piklikovaalsed, paljad, üsna paksu kestaga. Viljaliha meeldiva hapu-magusa maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 4,2% suhkruid, 2,3% happeid ja 26 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib nii laua- kui ka tööstusmarjaks.

Pöösas on keskmise suurusega, tihe ja laiuv. Võrsed püstised ja tugevad. Ogad pikad ja peened. Lehed on keskmise suurusega, tumerohelised, nõrga läikega. Asendusvõrseid moodustub rohkesti.

Sort on hilisepoolse valmivusega, esialgsetel andmetel saagikas (keskmise saak pöösalt 4,3 kg), hea talvekindluse ja vastupidavusega jahukastele ning antraknoosile.

'POLLI ESMIK'

KARUSMARI

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses sortide 'Leveler' ja 'Houghton' ristamisel 1949. aastal. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 1957. aastast.

Viljad on ümarad või ovaalümarad, keskmise suurusega (keskmise mass 4,2 g), punased või tumepunased, tihedate ude- ja üksikute näarmekarvadega, üsna õhukese kestaga. Viljaliha meeldiva magushapu maitsega. Marjad sisaldavad keskmiselt 4,6% suhkruid, 1,8% happeid ja 20 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib nii töötlemis- kui ka dessertmarjana.

Pöösas on keskmise suurusega, veidi laiuv. Võrsed keskmise jämedusega, kooldunud latvadega. Lehed tumerohelised hallika varjundiga. Ogad võrsesõlmedel ühe- kuni kolmejagused, suhteliselt tugevad. Asendusvõrseid moodustub üsna palju.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmise saak pöösalt 4,0 kg), hea talvekindlusega, suhteliselt hea vastupidavusega jahukastele ja mööduka vastupidavusega antraknoosile.

'MAURIN MAKEA'

VAARIKAS

Pärit Soomest, Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimekirjas perspektiivsordina 2013. aastast.

Viljad on keskmise suurusega (keskmine mass 2,8 g), punased, ümarad, hästiliitunud osaviljadega, sisaldavad keskmiselt 2,7% suhkruid, 2,2% happeid ja 28 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta.

Varred on pruunid, mõõduka kõrgusega, püstised, kaarjate latvadega, moodustab hästi külgvõrseid. Ogad heledad.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 1,0 kg *) ning hea talve- ja haiguskindlusega. Soovitatakse okste kärpimist. Kärpimine soodustab tugeva põõsa moodustumist ja pikkuskasvu pidurdumist. Madalaid taimi on võimalik kasvatada ka ilma toestamata.

* Liina Aruse katseandmetel.

'MUSKOKA'

VAARIKAS

Aretatud Kanadas, Ottawas sortide 'Neuman 23' ja 'Herbert' ristamisel, levitatud 1950. aastast.

Viljad on tumepunased, poolkerajad, keskmise suurusega (keskmine mass 2,3 g), keskmise tugevusega liitunud osaviljadega, hea käitlemiskindlusega. Viljaliha võrdlemisi mahlakas, üsna meeldivalt hapukasma-gus. Valminud viljad eralduvad kergesti õiepõhjalt.

Varred on pruunika värvusega, üsna pikad, püstised ja väheste ogadega. Asendusvõrseid ja juurevõsusi annab rikkalikult.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak põõsalt 1,1 kg *), üsna vastupidav talveoludele ja seenhaigustele. Vajab tavalisest tugevamat lõikamist. Rikkalikul võrsete kasvamisel pole viljad hästi nähtavad, see vähendab nende korjamise kiirust.

* Liina Aruse katseandmetel.

'GLEN AMPLE'

VAARIKAS

Aretatud Šotimaal, Inglismaal üks enamlevinud sorte. Oli Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimekirjas aastatel 2005–2013. Sort on EL kaitse all.

Viljad on punased, suured kuni väga suured (keskmine mass 4,9 g), munajad, hästiliitunud osaviljadega, hea korjatavuse ja käitlemiskindlusega. Viljaliha mahlakas, heamaitseiline. Viljad sisaldavad keskmiselt 3% suhkruid, 2,2% happeid ja 25 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib hästi lauamarjaks ja ka töötlemiseks.

Varred on pruunid, väga pikad, püstised, ogadeta. Võrsed on püstised, tugevad, helerohelised, leherootsused lillad.

Sort on keskvalmiv, mööduka talvekindlusega, saagikas (keskmine saak põõsalt 0,9 kg *), üsna vastupidav kõrblaiksusele, kuid haigestub mõningal määral varrepõletikku. Viimastel aastatel on hakanud teda kimbutama vaarikalest, kellega võitlemine on keeruline. Reageerib väga hästi varretippude kärpimisele, kasvatades palju saagikaid külgharusid. Väga hea saagi saamiseks vajab rohket väetamist ja kastmist.

* Liina Aruse katseandmetel.

'POLKA'

VAARIKAS

Aretatud Poolas, Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimekirjas 2010. aastast. Sort on EL kaitse all.

Viljad on tumepunased, suured kuni väga suured (keskmine mass sügisel 4,0 g), koonilised, hästiliitunud osaviljadega. Hea korjatavuse ja käitlemiskindlusega. Viljaliha mahlakas, hea hapukasmagusa maitsega. Viljad sisaldavad keskmiselt 3,8% suhkruid, 1,6% happeid ja 33 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta.

Varred on pruunid, püstised ja üsna seisukindlad. Need kahjustuvad meie oludes enamasti talvekülmade tõttu, mistõttu suvine saak saadakse ainult pehmemate talvede järel. Võrsed valkjashelised tumedate ogadega.

Sort on üsna varajase sügisese saagi algusega. Sügisene saak on rikkalik (keskmine saak põõsalt 1,1 kg *). Vaarikamardikas sügisest saaki ei kahjusta.

* Liina Aruse katseandmetel.

'POLANA'

VAARIKAS

Aretatud Poolas, Lätis koduaedade soovitusort.

Viljad on tumepunased, võrdlemisi suured (keskmine mass sügisel 3,4 g), koonusjad, hästiliitunud osaviljadega. Viljaliha maitsev ja aromaadne.

Varred on pruunid, püstised ja üsna seisukindlad. Taim moodustab rohkearvuliselt keskmise pikkusega tugevaid püstiseid võrseid, millel on rudimenteernud ojad.

Sort on talveõrn, mistõttu suvist saaki enamasti ei anna. Sügisene saak on rikkalik (keskmine saak põõsalt 1,5 kg *), kuid osa sellest jääb sügiskülmade kätte. Vastuvõtlik vaarika varrepõletikule, kuid vastupidav hahkhallitusele.

* Liina Aruse katseandmetel.

'SONATA'

MAASIKAS

Aretatud Hollandis Wageningenis sortide 'Elsanta' ja 'Polka' ristamisel 1998. aastal. Pollis sordiuurimisel 2007. aastast. Eestis praegu üks suurtootmises enamkasvatatavaid sorte. Kasvatamiseks soovitatavate sortide nimistus 2010. aastast perspektiivsordina ning 2013. aastast äri- ja koduaiasordina. Sort on EL kaitse all.

Viljad on säravpunased, koonilise kujuga ja suured (keskmine mass 13,8 g), esimeste viljade hulgas võib olla kiiljaid vilju. Ka saagi lõpul on viljad üsna suured. Viljad ei lõhene paduvihmade korral ning ei tumene korjejärgselt. Viljaliha on roosa, tiheda konsistentsi ja meeldiva maitsega, sisaldab keskmiselt 5,6% suhkruid, 1,0% happeid ja 54 mg C-vitamiini 100 g toormassi kohta. Viljad on väga hea käitlemiskindlusega ning sobivad nii dessertmarjaks kui ka töötlemiseks.

Puhmik on jõulise kasvuga, kompaktne, esineb viietisi lehti. Tütartaimi annab keskmisel hulgal.

Sort on keskvalmiv, saagikas (keskmine saak taimelt 390 g) ja hea talvekindlusega. 'Sonata' on üsna vastupidav jahukastele, kuid vastuvõtlik maasika-närbumistõvele, risoomimädanikule ja maasika-hahkhallitusele.

Kuna tolmeldavad putukad külastavad meelsasti 'Sonata' õisi, on viljumine väga hea ning ei esine moondunud vilju. Sobib kasvatamiseks nii avamaal, kiletunnelis kui ka kasvuhoones.

'HONEOYE'

MAASIKAS

Aretatud USA-s New Yorgi osariigis Genevas. Eestis kasvatamiseks soovitatavate sortide nimekirjas 1998. aastast.

Viljad on ere- kuni tumepunased, suured (keskmine mass 12,9 g), väga hea käitlemiskindlusega, kerged korjata. Lõpukorjetes vilja mass oluliselt ei vähene. Viljaliha on helepunane, mahlane, sisaldab keskmiselt 5,7% suhkruid, 1,2% happeid ja 39 mg C-vitamiini 100 g toormassi kohta, hea maitsega. Sobib varajase sordina eelkõige dessertmarjaks.

Puhmik on keskmise kasvutugevusega ja hõreda lehestikuga, tütaraimi moodustab rikkalikult.

Sort on keskmise saagikuse (keskmine saak taimelt 280 g) ja mõõduka talvekindlusega. Suhteliselt vastupidav maasika-hahkhallitusele, vastuvõtlik maasikajahukastele, risoomimädanikule, maasika-närbumistõvele ja -juuremädanikule. Talvekahjustuste vältimiseks vajab kaitstud kasvukohta, lumevaesel talvel ka katet.

'POLKA'

MAASIKAS

Aretatud Hollandis Wageningenis sortide 'Induka' ja 'Sivetta' ristamisel 1975. aastal. Kasvatatakse Põhjamaades, Saksamaal, Leedus ja mujal. Eestis sordiuurimises 1998. aastast. Soovitatavate sortide nimekirjas alates 2001. aastast äri- ja koduaiasordina.

Viljad on säravpunased, keskmise suurusega (keskmine mass 10,7 g), suhteliselt ühtlase valmivusega, hea korjatavuse ja käitlemiskindlusega. Viljaliha on helepunane, tihe, väga hea maitsega (maitsehinne 4,5), sisaldab keskmiselt 5,4% suhkruid, 1,0% happeid ja 34 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Väga hea lauamari.

Puhmik on keskmise kasvutugevusega, tütaraimi annab rikkalikult.

Sort on varasepoolse valmivusega, suhteliselt talvekindel, hea saagikusega (keskmine saak taimelt 320 g), vastuvõtlik lehti kahjustavatele seenhaigustele ja maasikalestale. Soomlaste andmetel aldis risoomimädanikule. Sakslaste andmetel vajab 'Polka' lõpumarjade peenenemise vältimiseks saagiperioodil tugevat kastmist.

Puuviljasortide kirjeldused

Liik	Sort	Viljade valmivus	Vilja keskmine mass, g	Keskmine saak taimelt, kg	Talve-kindlus	Kahjustus-kindlus
Hapukirss	'Turgenevka'	keskvalmiv	>6,0	5–7	hea	hea
	'Novella'	varajane	3,6–4,7	7–8	hea	hea
Maguskirss	'Tontu'	keskvalmiv	4,1–5,3	8–10	keskmine	hea
	'Arthur'	keskvalmiv	5,4–6,5	8–12	hea	hea
	'Anu'	hiline	5,4–6,5	5–6	hea	hea
Ploom	'Ave'	keskvalmiv	41–55	30–40	keskmine	hea-keskmine
	'Victoria'	hiline	26–40	40–50	keskmine	rahuldav
	'Märjamaa'	hiline	11–25	30–40	hea	hea-keskmine
Pirn	'Pepi'	keskvalmiv	50–70	15–25	hea	rahuldav
	'Belorusskaja Pozdnjaja'	hiline	60–80	15–25	hea	hea
Õun	'Kasper'	varajane	80–110	15–20	hea	hea
	'Krista'	keskvalmiv	100–200	20–30	rahuldav	hea
	'Liivika'	keskvalmiv	100–150	20–30	hea	hea
	'Katre'	hiline	100–150	15–20	väga hea	hea
	'Talvenauding'	hiline	90–130	30–50	väga hea	hea
Astelpaju	'Avgustinka'	varajane	0,5–0,6	13	hea	hea
	'Botanicheskaja'	varajane	0,6–0,7	15–16	üsna hea	hea-keskmine
	'Botanicheskaja ljubitelskaja'	varajane	0,9–1,1	13	hea	keskmine
	'Otradnaya'	hiline	0,5–0,6	15–17	hea	keskmine

'TURGENEVKA'

HAPUKIRSS

Aretatud Venemaal Orjolis sordi 'Žukovskaja' vabal tollemisel saadud seemnete külvist. Soovitatud kasvatamiseks mitmetes Venemaa regioonides alates 1979. aastast. Polli sordiuurimises 1987. aastast. Soovitatavate sortide nimekirjas alates 2005. aastast äri- ja koduaiasordina.

Vili on väga suur (keskmine mass üle 6 g), ümar-ovaalne kuni munajas, pruunikaspunane. Viljaliha ja mahl on tumepunane, meeldiva magushapu maitsega, sisaldab keskmiselt 14% mahla kuivainet, 7,2% suhkruid, 1,5% happeid ja 13 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib värskelt tarbimiseks ja mahlaks.

Puu on keskmise kasvutugevusega, püstiste okstega.

Sort on hea talvekindlusega, õiepungade talvekindlus keskpärane. Vilja kannab neosokstel, viljad keskvalmivad (juuli kolmas nädal), saagikas (keskmine saak puult 5–7 kg). Saak sõltub ilmastikust, puu vanusest ja kasvatustehnoloogiast. Puu taastub kahjustustest küllalt kiiresti.

Osalt iseviljuv. Head tolmuandjad on 'Kampesur', 'Nõmme liivakirss', 'Molodjožnaja', aga ka samal ajal õitsevad magusa kirsipuu sordid. Sort on suhteliselt hästi vastupidav kirsipuu lehevarisemistõvele.

'NOVELLA'

HAPUKIRSS

Aretatud Venemaal Orjolis sortide 'Rossošanskaja tšornaja' ja 'Vozroždenie Nr.1' (kirsipuu lehevarisemistõvele vastupidav doonorsort) ristamisel. Soovitatud kasvatamiseks kesk-mustmulla regioonis 2001. aastast. Soovitatavate sortide nimekirjas alates 2013. aastast perspektiivsordina.

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 3,6–4,7 g) ja ümar. Viljaliha ja mahl on mustjaspunane, tihedapoolne, hapukasmagusa maitsega, sisaldab keskmiselt 15% mahla kuivainet, 8% suhkruid, 0,9% happeid ja 18 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib värskelt tarbimiseks ja hoidiste valmistamiseks.

Puu on keskmise kasvutugevusega, kompaktse võraga.

Sort on hea talvekindlusega, õiepungad pisut talveõrnad. Viljad on varase valmimisega (juuli teine nädal), saagikas (keskmine saak puult 7–8 kg). Saak sõltub ilmastikust, puu vanusest ja kasvatustehnoloogiast.

Osalt iseviljuv. Head tolmuandjad 'Turgenevka' ja 'Läti madalkirss'. Vastupidav kirsipuu lehevarisemistõvele ja luuviljaliste mädanikule.

'TONTU'

MAGUSKIRSS

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Valitud 'Norri' külvatud seemnetest kasvatatud seemikute seast. Sordina registreeritud 2009. aastal. Polli mahekatsetes 2007. aastast.

Vili on suur (keskmine mass 4,1–5,3 g), südajas, mustjaspunane. Viljaliha on pehme, tumepunane, hapukasmagusa maitsega, sisaldab keskmiselt 19% mahla kuivainet, 11% suhkruid, 0,7% happeid ja 20 mg C-vitamiini 100 mg toorkaalu kohta. Mahl on tumepunane. Sobib värselt tarbimiseks, hoidisteks ja sügavkülmas säilitamiseks.

Puu on tugeva kasvuga, püstise tihedapoolse võraga.

Sort on hea talvekindlusega, viljad keskvalmivad (juuli esimene ja teine nädal), saagikas (keskmine saak puult 8–10 kg). Saak sõltub ilmastikust, puu vanusest ja kasvatustehnoloogiast.

Oma õietolmuga ei vilju. Head tolmuandjad on 'Arthur', 'Madissoni roosa' ja 'Dönisseni kollane'.

'ARTHUR'

MAGUSKIRSS

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Valitud sordi 'Krassavitsa' seemnete külvist kasvatatud seemikute seast. Sordina registreeritud 2009. aastal. Soovitavate sortide nimekirjas alates 1988. aastast äri- ja koduaiasordina. Polli mahekatsetes 2007. aastast.

Vili on suur (keskmine mass 5,4–6,5 g), laiümar või lai-südajas. Vilja värvus on mustjaspunane, viljaliha tihe, tumepunane, vürtsikas, sisaldab keskmiselt 18% mahla kuivainet, 12% suhkruid, 0,7% happeid ja 20 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljad sobivad suurepäraselt värselt tarbimiseks, aga ka sügavkülmas säilitamiseks.

Puu on tugevakasvuline, korrapärase ümara võraga.

Sort on olnud vastupidav talvedele, viljad keskvalmivad (juuli esimene ja teine nädal), ja saagikas (keskmine saak puult 8–12 kg). Saak sõltub ilmastikust, puu vanusest ja kasvatustehnoloogiast.

Oma õietolmuga ei vilju. Head tolmuandjad on 'Leninigradi must', 'Mupi' ja 'Polli murel'. Üks levinumaid ja hästi vastupidavaid maguskirsisorte Eestis.

'ANU'

MAGUSKIRSS

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Valitud sordi 'Leningradi must' seemnete külvist kasvatatud seemikute seast. Sordina registreeritud 2011. aastast. Soovitavate sortide nimekirjas alates 2010. aastast perspektiivsordina. Polli mahekatsetes 2007. aastast.

Vili on suur (keskmine mass 5,4–6,5 g), südajas või ümar, mustjaspunane. Viljaliha on tugev, tumepunane, maitsetl vürtsikas, hapukasmagus. Kirss sisaldab keskmiselt 19% mahla kuivainet, 12% suhkruid, 0,8% happeid ja 23 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Väga hea värskelt tarbimiseks ja hoidisteks.

Puu on tugeva kasvuga, hõreda laiuva võraga.

Sort on hilise valmimisajaga (juuli teine pool), talvekindel ja saagikas (keskmine saak puult 5–6 kg). Saak sõltub ilmastikust, puu vanusest ja kasvatustehnoloogiast.

Oma õietolmuga ei vilju. Tolmuandjaks sobivad 'Arthur', 'Meelika', 'Leningradi must'.

'MÄRJAMAA'

PLOOM

Sordi päritolu osas kõhklus, Kalju Kase arvates on tegemist Eesti maasordiga. Tuntud sordina registreeriti alles 2013. aastal. Soovitavate sortide nimekirjas alates 1994. aastast koduaia sordina.

Vili on väike (keskmine mass 11–25 g), ümar, rohekaskollase põhivärvusega, millel pruunikad täpid. Viljaliha on rohekaskollane, pehme, meeldivalt hapukasmagusa maitsega. Vili sisaldab keskmiselt 16% mahla kuivainet, 8–9% suhkruid, 2% happeid ja 7 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Luuseeme on viljalihas osaliselt kinni.

Puu on keskmise kuni tugeva kasvuga, kergelt laiuva võraga.

Sort on hilise valmivusega (septembri teine ja kolmas nädal), hea talvekindlusega, saagikas (keskmine saak puult 30–40 kg), leplik kasvukoha suhtes. Eestis levinud ka omajuursena.

Sort on isetolmelja. 1990. aastatel soovitas Asta Kask sorti kui üht paremat tolmuandjat hilise õitsemisajaga sortidele 'Liivi kollane munaploom' ja 'Polli munaploom'.

'AVE'

PLOOM

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses sortide 'Wilhelmine Späth' ja 'Tartu kaunitar' ristamisel. Sordina registreeritud 2004. aastal. Sort on Eesti sordikaitse all. Soovitatavate sortide nimekirjas alates 1989. aastast äri- ja koduaiasordina. Polli mahekatsetes 2000. aastast.

Vili on suur (keskmine mass 41–55 g), ümarovaalne, sügava vaoga, punakaslilla. Viljaliha on keskmise tihedusega, mõnusa hapukasmagusa maitsega, sisaldab keskmiselt 14% mahla kuivainet, 8% suhkruid, 1,3% happeid ja 11 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Luuseeme väike ja lahti. Suurepärase värskelt tarbimiseks ja hoidisteks.

Puu on keskmise kuni tugeva kasvuga, ovaalse võraga.

Sort on keskvalmiv ja suhteliselt talvekindel, saagikas (keskmine saak puult 15–29 kg), rahuldav saak igal aastal, osalt iseviljuv. Head tolmuandjad on 'Edinburghi', 'Victoria', 'Emma Leppermann'. Eestis ja Lätis laialt levinud.

'VICTORIA'

PLOOM

Vana inglise sort, tuntud 1830. aastatest Laialt levinud nii Euroopas kui ka Ameerikas. Soovitatavate sortide nimekirjas alates 1930. aastast äri- ja koduaiasordina. Polli mahekatsetes alates 2000. aastast.

Vili on keskmine kuni suur (keskmine mass 26–40 g), kujult ovaalne, roosakaspunane, sinaka vahakirmega. Viljaliha on hele, pehme, vürtsikas ja magus, sisaldab keskmiselt 15% mahla kuivainet, 7% suhkruid, 1,6% happeid ja 11 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Luuseeme servast veidi kinni. Sobib värskelt tarbimiseks.

Puu on keskmise kasvuga, laiuva võra ja allakaarduvate okstega.

Sort on hilise valmimisajaga ja hea talvekindlusega, varaviljakas, väga saagikas (keskmine saak puult 40–50 kg), iseviljuv. Hea tolmuandja teistele vara õitsvatele sortidele. Ebasoodsatel aastatel võib vili jääda veidi maitsetuks, tundlik hõbelehisuse ja luuviljaliste lehepõletiku suhtes. Suure saagi aastatel on soovitatav viljahakatisi suvel harvendada.

'PEPI'

PIRN

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Sort registreeriti 1998. aastal. Sort on Eesti sordikaitse all. Soovitavate sortide nimekirjas alates 1990. aastast äri- ja koduaiasordina. Polli mahekatsetes mõned puud alates 2007. aastast.

Vili on keskmise suuruse (keskmine mass 50–70 g) ja varieeruva kujuga, ovaalpirnjad (viljastunud pirnidel) kuni piklikpirnjad (seemneteta pirnidel). Põhivärv on roheline kuni kollane, mis on kohati triibulise või lauspunaga. Viljaliha on valge, sulav, magus, peaaegu ilma kivisrakkudeta. Vili sisaldab 8–9% suhkruid, 0,2% happeid ja 6 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib värskelt tarbida, aga ka mahla ja mehu valmistamiseks.

Pirnid on koristusküpsed septembri keskpaigaks, säilivad heades hoiutingimustes paar nädalat.

Puu on nõrga, kuid püstise võraga. Puu hakkab varakult (juba teisel-kolmandal aastal) saaki kandma. Saagikas (keskmine saak puult 15–25 kg). Kompaktsema võra saamiseks on soovitatav sobivas kõrguses latv maha lõigata.

Sordi talvekindlus on keskmine. Külmadel talvedel hävib lühikesi viljaoksi. Haiguskindlus keskmine, ebasoodsatel kasvuaastatel nakatub pirnipuu kärntövest. Sordi edu peamisi põhjusi on partenokarpne viljakandmine (pole vaja kõrvale istutada tolmuandjat sorti).

'BELORUSSKAJA POZDNJAJA'

PIRN

Aretatud Valgevene puuviljanduse instituudis. Sordina registreeritud 1989. aastal. Kuulub Eestis soovitusvormi ainukese talipirnina aastast 2001. aastast.

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 60–80 g), pirnja kujuga ning kumerate külgedega. Viljakest on kaetud korkkoe laikudega. Vilja põhivärv on koristamise ajal roheline, küpsemisel muutub kollaseks. Säilib heades hoiutingimustes märtsikuuni.

Puu on ümara võraga väheldase kasvuga.

Sort valmib oktoobris, saagikas (keskmine saak puult 15–25 kg). Suure saagi korral soovitatav viljahakatisuvel harvendada, muidu võivad viljad jääda väikeseks ja ei pruugi kujuneda head maitset. Viimastel aastatel väga populaarne nii Lätis kui ka Eestis.

'KASPER'

ÕUN

Aretatud Märjamaal Asta Kase poolt. Sordina registreeritud 2007. aastal. Soovitavate sortide nimekirjas 2010. aastast perspektiivsordina.

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 80–110 g) munajas tõmbi tipuga. Rohekaskollasel põhivärvusel on enamasti vähesed pruunikaspunased katkendlikud jooned. Viljaliha on rohekaskollane, hapukasmagus ja mahedalt vürtsikas. Vili valmib augustis. Pika kasutusajaga ja maitselt üks parimaid suviõunu. Üle valminult võib vili praguneda.

Puu on keskmise kasvutugevusega, puul oksad hea asetusega.

Sort on varaviljakas ja saagikas (keskmine saak puult 15–20 kg). Talvekindlus hea. Pika õitsemisaja tõttu on kevadiste öökülmade mõju saagile väiksem. Ebasoodsatel aastatel kahjustub õunapuu-kärntövest.

'KRISTA'

ÕUN

Aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Sordina registreeritud 2007. aastal. Sort on Eesti sordikaitse all. Soovitavate sortide nimekirjas alates 2004. aastast, äri- ja koduaiasordina Eestis laialt levinud.

Vili on keskmise kuni suur (keskmine mass 100–200 g), ümmarguse kuni laiümmarguse kujuga. Valkjaskollane põhivärvus on suuremas ulatuses kaetud erksa kattepunaga, mis teeb vilja väga atraktiivseks ja kaubanduses hästi müüdavaks. Viljad hea transpordikindlusega. Viljaliha on valge, tihe, hea magushapu maitsega. Õun sisaldab keskmiselt 8,6% suhkruid ja 9 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta.

Õunad koristatakse septembri esimesel poolel. Heades säilitustingimustes võib säilida kuni veebruarikuu lõpuni.

Puu on kasvutugevus keskmine. Hea väljumisnurgaga oksad kinnituvad tugevasti tüvele.

Hästi säiliv sügissort, mis hakkab varakult vilja kandma ja kannab igal aastal, väga saagikas (keskmine saak puult 20–30 kg). Talve- ja haiguskindlus hea, võib esineda tüvekahjustusi. Puuduseks võib lugeda viljade varisemist, kui koristusega hilineda.

'LIIVIKA'

ÕUN

Sort aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Sordina registreeritud 2004. aastal. Soovitavate sortide nimekirjas alates 2013. aastast perspektiivsordina

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 100–150 g). Munaja või koonilise kujuga õuna karika ümber on harilikult viis kühmu, mis mõnel juhul tugevasti välja arenenud. Põhivärvus on rohekas- või valkjaskollane. Kattevärvus esineb väiksemal osal õuna pinnast kas erksa või nõrga punaga. Viljaliha on rohekasvalge, tihe mahlane, magushapu. Õun sisaldab keskmiselt 7,7% suhkruid ja 11 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Väga hea laua ja mahlaõun.

Tarbimisaeg oktoobrist märtsini. Säilivusel vilja maitseomadused ei halvene.

Puu on kasvutugevus keskmine, küllalt püstise ja tihedamapoolse võraga.

Hea säilivusega sügissort, väga saagikas (keskmine saak puult 20–30 kg), hakkab varakult vilja kandma. Mõnel aastal vajab õite ja viljalgmete harvendamist. Talvekindlus hea, haiguskindlus keskmine, mõnel aastal nakatub õunapuu-kärntõppe. Eestis laialt levinud.

'KATRE'

ÕUN

Areetatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Sordina registreeriti 2007. aastal. Sort on Eesti sordikaitse all. Soovitavate sortide nimekirjas alates 2005. aastast kodusordina.

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 100–150 g). Kujult ümmargused, mõne madala kandiga õunad on rohekaskollased, millel on laialdaselt tumedam puna. Päikseküllastel suvedel katab puna kogu õuna. Aias katab õunu sinakas vahakiht. Viljaliha on rohekasvalge, tihe, magushapu maitsega. Õun sisaldab keskmiselt 7% suhkruid ja 10 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta.

Parim koristusaeg jääb tavaliselt septembri lõppu. Hea maitse kujuneb välja talve teisel poolel.

Puu on keskmise kasvutugevusega kuni tugev, hõreda võraga.

Väga hea säilivusega talisort. Saagikus keskmine (keskmine saak puult 15–20 kg), aastati ebahühtlane. Nii puu kui ka õied hea talvekindlusega.

Haiguskindlus hea, mõnel aastal esineb vähesel määral õunapuu-kärntõve ja puuviljamädaniku kahjustust. Sort on Eestis hinnatud ja teda on viimastel aastatel istutatud paljudesse äriaedadadesse.

'TALVENAUDING'

ÕUN

Sort on aretatud EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses. Sortina registreeritud 1963. aastast. Soovitavate sortide nimekirjas alates 1957. aastast äri- ja koduaiasordina.

Vili on keskmise suurusega (keskmine mass 90–130 g). Koonilise kujuga õuntel on tugevad kandid. Kollase põhivärvusega viljakest on tumedatriibulise punaga. Aias on viljal sinakas vahakirme. Viljaliha on tihe, rohekasvalge, magushapu, erilise värtsika maitsega. Vili sisaldab keskmiselt 9,0% suhkruid ja 16 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Sobib mahla ja siidri valmistamiseks.

Koristatakse septembri keskel, tarbimisküpsus novembrist veebruarini, kui õunu säilitatakse + 4 °C juures. Hilja koristatud ja ebasobivates tingimustes säilitatud viljade koor pruunistub ning sellega halveneb õunte kvaliteet ja neid on raske turustada.

Puu on mõõduka kasvutugevusega, mis hõlbustab võrahooldustöid ja saagi koristamist.

'Talvenauding' on varajase viljakandeaalgusega ja väga saagikas (keskmine saak puult 30–50 kg) taliõun. Perioodilist viljakandvust esineb harva. Viljade ja ka lehtede nakatumine õunapuu-kärntõppe on väike, talvekindlus hea. Eelmise sajandi lõpul oli üks enim kasvatatavaid õunasorte Eestis. Teda on palju kasvatatud ka Lätis ja Leedus. Selle sajandi alguse aastatel kasvupinnad vähenesid, kuid viimastel aastatel on uuesti muutunud populaarseks.

'AVGUSTINKA'

ASTELPAJU

Aretatud Moskva Ülikooli Botaanikaaias sordi 'Trofimovskaja' (emastaim) ristamisel ühe Kaliningradi oblastist pärineva astelpaju isastaimse seemikuga. Polli sordiuurimisse võeti 1991. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatud sortide nimekirjas 1994. aastast.

Viljad on väikesed (keskmine mass 0,5–0,6 g), ovaalse kujuga ning punakasoranži värvusega. Kuid marjade seas võib esineda ka heledamaid ning seemneteta vilju. Viljad on tugevasti võrsele kinnitunud. Vilja alusel on punased täpid. Viljakest on keskmise tugevusega, viljaliha mahlane, hapu, kuid meeldiva aroomiga. Vili sisaldab keskmiselt 1,1–2,1% suhkruid, 1,5–4,3% happeid, 2,7–4,8% õli ja 94,8–174,3 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljavarreke on kuni 6,5 mm pikk.

Puu on talvekindel, keskmise kuni tugeva kasvutugevusega ja laiuva võraga. Nõrgalt astlaline, astlad lühikesed. Lehed on suured, piklikovaalsed, helerohelise värvusega. Öitsemisaeg on varajane ja viljad valmivad varakult – saak valmib augustikuu keskel. Täiskandeikka jõuab neljandal-viiendal aastal. Keskmine saak põõsalt on 13 kg.

Omaduste poolest võiks olla vastupidavam astelpaju kärbsede kahjustustele. Kirjanduses on märgitud, et astelpaju kärbsede jaoks ei ole atraktiivsed väikeseviljalised ning punaka tooniga viljad, samuti on 'Avgustinka' viljakest üsna tugev.

'BOTANICHESKAJA'

ASTELPAJU

Sünonüüm 'Botanitseskaja'. Aretatud Moskva Ülikooli botaanikaaias. Sort on saadud ühe Balti rassi kuuluva vormi (emas-taim) tolmlemisel Altaist pärinevate astelpaju isastaime seemikutega. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Polli sordiuurimisse võeti 1991. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatud sortide nimekirjas 1994. aastast.

Viljad on keskmise suurusega (keskmine mass 0,6–0,7 g), ovaalsed kuni piklikud, helekollased, eralduvad üsna kergesti ja kuivalt. Viljakest on tugev, samas ei tohiks koristamisega hilineda, kuna liialt valminult muutuvad viljad pehmeks. Viljade otsad on veidi tumedamad. Viljaliha on mahlakas, hapu ja meeldiva aroomiga. Vili sisaldab keskmiselt 1,8–2,1% suhkruid, 2,6–5,7% happeid, 4,9–5,0% õli ja 49,3–167,4 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljavars on 3–3,5 mm pikk.

Puu on võrdlemisi talvekindel, keskmise kuni nõrga kasvutugevusega, 4–4,5 m kõrge, kergelt laiuva võraga. Samas on teda võimalik lõikamisega hoida 3–3,5 m kõrguse pöösana. Lehed on suured, lainerjad, ülespoole hoiduvate servadega, tumerohelised, läikivad ja väga dekoratiivsed. Astlaid on vähe ja väikesed. Õitsemiseaeg on varajane ja viljad valmivad varakult – saak valmib tavaliselt augustikuu esimese dekaadi lõpus. Täiskandeikka jõuab neljandal-viiendal aastal. Keskmine saak pöösalt on 15–16 kg.

Hea vastupidavusega seenhaigustele. Aastatel 2010–2014 uuriti Valgevenes astelpaju kärpse kahjustusi. Valgevene uuring näitas, et sort 'Botanitseskaja' on astelpaju kärpse kahjutusele keskmiselt resistentne.

'BOTANICHESKAJA LJUBITELSKAJA' ASTELPAJU

Sünonüüm 'Botanitseskaja Ljubitelskaja'. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Eestis kasvatamiseks soovitatud sortide nimekirjas 2004. aastast.

Viljad on ilusad, suured (keskmine mass 0,9–1,1 g), mille korjamine läheb kiiresti. Viljad on varavalmivad, säravkollased. Kujult ovaalsed kuni piklikud. Puuduseks on õrn kest, mis nõuab korjajatel suurt hoolikust. Viljaliha on mahlane, hapu. Vili sisaldab keskmiselt 1,3–3,0% suhkruid, 1,9–3,4% happeid, 2,5–4,3% õli ja 52,3–151,4 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta.

Puu on talvekindel, keskmise kasvutugevusega, laiuv, astlaid keskmiselt ning astlad on lühikesed. Leht on lainerjas, tumeroheline. Võrsete aastane juurdekasv on keskmiselt 70 cm. Kerge kujundada. Täiskandeikka jõuab neljandal-viiendal aastal. Saak valmib varakult, keskmine saak pöösalt on 13 kg.

Kirjandusallikate põhjal eelistab astelpajukärbes õrna kestaga sorte. Seetõttu võib 'Botanitseskaja Ljubitelskaja' puuduseks olev õrn kest võtta vastu ka rohkem astelpaju kärpse kahjustusi. Samuti võib olla viljade säravkollane värv kärpsest ligimeelitav.

Sünonüüm 'Otradnaja'. Aretatud Moskva Ülikooli Botaanikaaias. Sort on saadud astelpaju Balti rassi vabal tollemisel. Eestis registreeritud tuntud sordina sordikirjelduse alusel 2017. aastal. Polli sordikatsetes alates 1991. aastast. Eestis kasvatamiseks soovitatud sortide nimekirjas 1994. aastast.

Viljad on väikesed (keskmine mass 0,5–0,6 g), ovaalsed kuni ümmargused ning kinnituvad tugevasti võrsele. Viljakest on õhuke ja punakasoranž, särav. Viljaliha on mahlane, hapu, nõrga aroomiga, mörkjäs. Vili sisaldab keskmiselt 2,1–2,7% suhkruid, 1,9–2,1% happeid, 4,5–5,0% õli ja 86,2–176,0 mg C-vitamiini 100 g toorkaalu kohta. Viljad eralduvad noppimisel suhteliselt kergesti ja kuivalt.

Puu on talvekindel. Puukasvutugevus on keskmine kuni tugev, laiuva võraga. Astlaid on keskmiselt, astlad on pikad. Lehed on piklikkoonilised, tasased, tumehelised. aastal. Saak valmib augustikuu teisel poolel. Täiskandeikka jõuab neljandal-viiendal aastal. Keskmine saak põõsalt on 15–17 kg.

Võrreldes teiste sortidega on seenhaigustele vastuvõtlikum. Kirjandusallikate põhjal on astelpajukärbse kahjustusele vastupidavamad hilise valmimisajaga, punaseja väikeseviljalised sordid. Kõik loetletud omadused on antud sordil olemas. Samuti on sort 'Otradnaja' mörkjä maitsega, mis astelpajukärbsele ei meeldi.

Kasutatud kirjandus

- Jalakas, M., Piir, R., Niiberg, T. 2005. Astelpaju aias ja köögis. Tallinn: Maalehe Raamat. 41–43 lk.
- Jänes, H., Kahu, K. 2016. Maalehe kirsiraamat. Ahvatlevad kirsid koduaias. Tallinna Raamatutrükikoda. 119 lk.
- Jänes, H., Kahu, K. 2017. Maalehe ploomiraamat. Ahvatlevad ploomid koduaiast. Print Best. 203 lk.
- Kalju, K., Kivistik, J. 2005. Puuviljad ja marjad Eestis. Tallinn: Iloprint. 252–256 lk.
- Kaldmäe, H., Libek, A.-V., Kikas, A., Arus, L. 2010. Influence of Pollination Conditions on Fruit Set of Selected Blackcurrant Genotypes and Recently Released Cultivars. *International Journal of Fruit Science*, 10(2), 187–194.
- Kikas, A., Arus, L., Kaldmäe, H., Libek, A.-V. 2017. New introduced strawberry genotypes for Nordic Baltic conditions. *Horticultural Science (HORTSCI)*, 44 (3): 141–147.
- Kikas, A., Kahu, K., Arus, L., Kaldmäe, H., Rätsep, R., Libek, A.-V. 2017. Qualitative properties of the fruit of blackcurrant genotypes in conventional and organic growing. *Proceedings of the Latvian Academy of science. Section B*, 71, 3:190–197.
- Kikas, A., Kaldmäe, H., Libek, A.-V. 2011. Genotype and climate conditions influence the drop off of flowers and premature berries of blackcurrant (*Ribes nigrum* L.). *Acta Agriculturae Scandinavica, Section B - Soil & Plant Science*, 61(6), 551–558.
- Kikas, A., Libek A.-V. 2014. Maalehe sõstra- ja karusmarjaraamat. Tallinn: Maalehe Raamat. 188 lk.
- Kivistik, J. 2010. Pomoloogia. Puuviljad ja marjad Eestis. Tallinn: Print Best. 307–311 lk.
- Libek, A.-V., Eskla, V. 2012. Maalehe maasikaraamat. Tallinn: Maalehe Raamat. 184 lk.
- Libek, A.-V. 2012. Kodu & Aed praktiline aiavihik Maasikad. Tallinn: A-meediagrupp. 34 lk.
- Parksepp, J. Marjasordid Eestis. Tallinn, Valgus, 1985, 455 lk.
- Shalkevich, M.S. 2015. Sea buckthorn pest and diseases in Belarus. *Natural resources and bioeconomy studies* 31, 83–86.
- Shamanskaya, L.D. 2015. Bioecology of sea-buckthorn fly (*Rhagoletis batava obscuriosa* Kol.) and pest control treatment in Altai. *Natural resources and bioeconomy studies* 31, 88.

Kontaktid

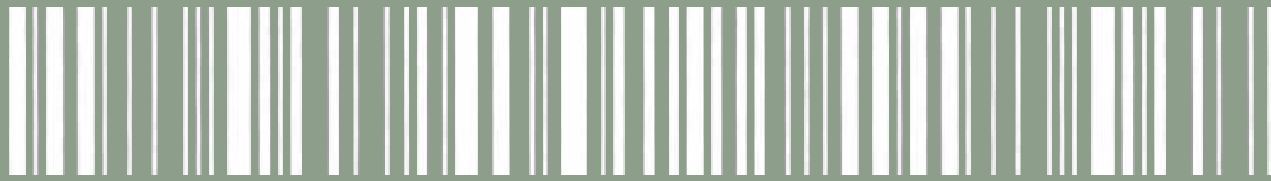
Maaeluministeerium
Taimetervise osakond

Tel: 625 6537, 625 6533
e-post: mahe@agri.ee
www.agri.ee

Eesti Maaülikool
Polli Aiandusuuringute Keskus

Kersti Kahu
Tel: 53 474 802
e-post: kersti.kahu@emu.ee
polli.emu.ee

ISBN 978-9949-629-16-9 (pdf)

